

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

BOZLAK VE DİĞERLERİ- TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 34740/03)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

13 Ocak 2009

İşbu karar Sözleşme'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.

USUL

T.C. vatandaşları Murat Bozlak, Bahattin Günel ve İsmail Arslan, (başvuranlar) tarafından Türkiye Cumhuriyeti aleyhine, 20 Ağustos 2003 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi - AİHS) 34. maddesi uyarınca yapılan 34740/03 numaralı başvuru sonucu bu dava görülmektedir.

Başvuranlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde Ankara barosu avukatlarından S. Kaya tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Başvuranlar T.C. vatandaşı olup sırasıyla 1952, 1950 ve 1946 doğumludur ve Ankara'da ikamet etmektedirler.

Halkın Demokrasi Partisi'nin yıllık olağan kongresi 23 ve 24 Haziran 1996 tarihlerinde Ankara'da yapılmıştır. 24 Haziran günü, maskeli bir grup kongrenin yapıldığı salona girerek yasadışı PKK örgütü lehine sloganlar atmıştır. Daha sonra, Türk bayrağını indirerek PKK afişi ile Abdullah Öcalan'ın posterini asmıştır. Kongrenin bitiminde polis, aralarında başvuranların da bulunduğu birçok kişiyi gözaltına almıştır.

4 Temmuz 1996 tarihinde Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi («Devlet Güvenlik Mahkemesi») nöbetçi hakimi önüne çıkarılan başvuranlar tutuklanmışlardır.

23 Ağustos 1996 tarihinde, Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, aralarında başvuranların da bulunduğu kırk bir kişiyi eski ceza kanununun 168. maddesi kapsamında yasadışı bir örgüte üye olmakla suçlamıştır.

25 Eylül 1996 ile 4 Haziran 1997 tarihleri arasında görülen on iki duruşmada DGM, sanıkların savunmaları ile tanıkların ifadelerini dinlemiş, davaları birleştirmiş ve birçok usuli işlem gerçekleştirmiştir.

DGM, 14 Nisan 1997 tarihli duruşmada başvuranların tahliyesine karar vermiştir.

4 Haziran 1997 tarihli duruşma sonunda DGM, başvuranları yasadışı bir örgüte yardım ve yataklıktan suçlu bulmuş ve eski ceza kanununun 169. maddesi uyarınca Murat Bozlak isimli başvuranı altı yıl, Bahattin Günel ve İsmail Arslan isimli başvuranları ise dört yıl hapis cezasına mahkûm etmiştir.

Yargıtay, yeteri kadar soruşturma yapılmadığı gerekçesiyle 18 Haziran 1998 tarihinde bu kararı bozmuştur. Yargıtay kararında özellikle Ankara ve Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemelerinde görülmekte olan diğer davalarla ilgili dosyaların istenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Aynı gün, Anayasa'nın 143. maddesinde yapılan bir değişiklikle Devlet Güvenlik Mahkemesi heyetindeki askeri yargıçlar sivil yargıçlarla değiştirilmiştir. 22 Haziran 1999 tarihinde, Devlet Güvenlik Mahkemelerine ilişkin yasa da aynı yönde gerekli değişiklik yapılmıştır.

Devlet Güvenlik Mahkemesi, bu değişiklikten sonra ilk duruşmasını 25 Ağustos 1998 tarihinde gerçekleştirmiştir. Bu tarih ile 8 Aralık 1998 tarihi arasında görülen dört duruşma sırasında DGM, başvuranların da aralarında bulunduğu bazı sanıkların savunmalarını dinlemiş ve orada bulunmayan diğer sanıkların ifadelerini istinabe yoluyla almıştır. 8 Aralık 1998 tarihli duruşmada DGM, Ankara 1. ve 2. Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde görülen beş davayla ilgili dosyaların kendilerine gönderilmesini istemiştir. Diğer taraftan, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde görülen 1995/213 ve 1994/517 sayılı iki davayla ilgili dosyaları da istemiştir.

28 Ocak 1999 tarihinde DGM, Ankara 1. Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin gönderdiği dosyaları aldığını, ancak Ankara 2. Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin yanlış dosya gönderdiğini bildirmiştir. Ankara 2. Devlet Güvenlik Mahkemesi ile Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nden tekrar doğru dosyaları göndermelerini isteyen mahkeme duruşmayı ertelenmiştir. 18 Şubat 1999 tarihli duruşma, aynı dosyaların gelmemesi nedeniyle yine ertelenmiştir.

16 Mart 1999 tarihli duruşmada DGM, Ankara 2. Devlet Güvenlik Mahkemesi'nden istenen dosyaların kendileri yerine başka bir mahkemeye gönderilmiş olduğunu tespit etmiştir. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nden istenen dosyaları beklemek üzere duruşma ertelenmiştir.

DGM, 22 Nisan 1999 tarihli duruşmada, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 1994/517 sayılı davayla ilgili yetkisizlik kararı alarak bu davayı İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne gönderdiğini tespit etmiştir. DGM ayrıca 1995/213 sayılı dava dosyasının, öngörüldüğü üzere Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderildiğini ve oradan da dosyanın Yargıtay'a gittiğini belirlemiştir. DGM, hem İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde görülen dava dosyasını istemeyi ve hem de Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki dava dosyasının Yargıtay'dan çıkıp çıkmadığını sormayı kararlaştırmıştır.

DGM, 1 Haziran 1999 tarihinde, İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde görülen davaya ait dosyanın kendilerine ulaştığını, ancak Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nden gelen cevaba istinaden diğer davanın hâlâ Yargıtay'da beklediğini bildirmiştir. Bu duruşmanın sonunda DGM, Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava dosyasının Yargıtay'dan geri gelmesini bekleme kararı almıştır.

22 Temmuz 1999 ile 14 Mart 2000 tarihleri arasında görülen beş duruşma da yine aynı şekilde Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava dosyasının Yargıtay'dan geri gelmesini beklemek üzere ertelenmiştir.

4 Mayıs 2000 tarihli duruşmada DGM, Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nden beklenen cevabın kendilerine ulaştığını bildirmiştir. DGM ayrıca, bu mahkeme tarafından verilen kararın Yargıtay tarafından bozulduğunu ve dosyanın ilk derece mahkemesine gönderildiğini tespit etmiştir. DGM bu duruşmanın sonunda, mahkemenin dava dosyasını kendilerine göndermesini istemiştir. 29 Haziran 2000 tarihli duruşma bu dosyayı beklemek üzere ertelenmiştir.

DGM, 1 Ağustos 2000 tarihli duruşmada, Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava dosyasının tekrar Yargıtay'a gönderildiğini tespit etmiş ve bu dosyanın geri gelmesini bekleme kararı almıştır.

5 Ekim 2000 ile 3 Temmuz 2001 tarihleri arasında gerçekleştirilen altı duruşma, dosyanın Yargıtay'dan gelmesini beklemek üzere ertelenmiştir.

Devlet Güvenlik Mahkemesi, 4 Eylül 2001 tarihli duruşmada, Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından verilen bilgilerin başka bir dosyaya ait olduğunu ve bu mahkemenin bildirdiği dosya numarasının da yanlış olduğunu tespit etmiştir. Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nden dava dosyasını bir kez daha isteyen DGM, 16 Ekim 2001 tarihli duruşmayı bu nedenle ertelemiştir.

6 Aralık 2001 tarihli duruşmada DGM, dava dosyasının tebliğ aşamasında olduğundan gönderilemediğini ve yalnızca kesinleşmeyen kararın bir kopyasının iletilildiğini bildirmiştir.

Cumhuriyet savcısı, iddianamesini 29 Ocak 2002 tarihinde sunmuştur. Bunu takip eden dört duruşma sanıkların savunmalarına ayrılmıştır.

4 Temmuz 2002 tarihinde, başvuranlara atılı suçların 4616 sayılı kanunun uygulama alanına girdiğini göz önünde bulunduran Devlet Güvenlik Mahkemesi, zanlılar hakkında beş yıldır süren ceza davasını erteleme kararı almıştır.

Başvuranlar, bilinmeyen bir tarihte temyize gitmişlerdir.

Yargıtay, 15 Ekim 2002 tarihinde, ihtilafli kararın temyize değil itiraza konu olduğunu değerlendirerek dosyayı Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne iade etmiştir.

31 Ocak 2003 tarihinde, DGM itirazı reddetmiştir. Bu karar 4 Mart 2003 tarihinde başvuranlara tebliğ edilmiştir.

HUKUK

I. AİHS'NİN 6/1 MADDESİNİN İHLÂL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuranlar, yargılama sürecinde « makul süre » ilkesinin ihlâl edildiğini ileri sürmektedirler. Başvuranlar, ayrıca yargılama sürecinin bir bölümünde bünyesinde askeri yargıç bulundurması dolayısıyla Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin bağımsız ve tarafsız olmadığını iddia etmektedirler. Gözaltıları sırasında avukatlarının bulunmadığı bir ortamda alınan ifadelerinin delil olarak kullanılmasına itiraz eden başvuranlar, aynı zamanda başka mahkemelerde yargılanan yüzlerce kişinin ifadelerinin iddianamede yer aldığını ve bunların dosyada delil olarak gösterildiğini, oysa bu tanıkları sorgulamanın mümkün bile olmadığını iddia etmektedirler. Son olarak başvuranlar, 4616 sayılı yasanın uygulanması suretiyle haklarındaki atılı suçlarla ilgili adli bir karar elde etme haklarının ihlâl edildiğini öne sürmektedirler.

Başvuranlar bu temel hususlarda AİHS'nin 6. maddenin 1. fıkrası ile 3c ve d fıkralarının ihlâl edildiğini düşünmektedirler.

A. Kabuledilebilirliğe ilişkin

Hükümet, ulusal mahkemeler tarafından ilgili şahıslar hakkında yürütülen ceza davasında duruşmaların ertelenmesi nedeniyle başvuranların mağdur oldukları iddiasına karşı çıkmaktadır.

Başvuranlar bu iddiaya itiraz etmektedirler.

1. Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin bağımsız ve tarafsız olmadığı ve bu mahkemede adil yargılama yapılmadığı yönündeki iddialar

AİHM, başvuruların ilk mahkûmiyetlerinin Yargıtay tarafından 18 Haziran 1998 tarihinde bozulduğunu gözlemlemektedir. Daha sonra 4 Temmuz 2002 tarihinde, Devlet Güvenlik Mahkemesi, 4616 sayılı yasadaki düzenlemeler doğrultusunda esasa ilişkin kararını beş yıl süreyle ertelemiştir. Dolayısıyla, dava hakkında kesinleşen karar sonrasında başvurular hiçbir mahkûmiyet almamışlardır (bakınız, *Türkiye aleyhine Kaplan davası* (karar), n° 56566/00, 28 Eylül 2004).

Mevcut dosya, erteleme süresi tamamen sona erdiği halde, daha sonraki sürecin gelişimi hakkında herhangi bir bilgi içermemektedir. Taraflar da bu konuyla ilgili olarak daha fazla bilgi sunmamaktadır. Bununla birlikte, eğer söz konusu erteleme kararı kesintiye uğrasaydı, başvurular zorunlu olarak sivil yargıçlardan oluşan bir Devlet Güvenlik Mahkemesi önünde yargılanacaktı. Diğer taraftan, eğer ilgili şahısların davası yeniden incelenseydi, adil yargılanmaya ilgili itirazlarını bu mahkeme önünde dile getirme imkânı bulabilirdi (bu anlamda bakınız *Türkiye aleyhine Veysel Turhan davası* (karar), n° 53648/00, 7 Haziran 2004 ve *Türkiye aleyhine Öktem davası* (karar), n° 74306/01, 1 Eylül 2005).

Sonuç olarak, başvuru dilekçesinin bu bölümü açıkça dayanaktan yoksun olup, AİHS'nin 35. maddesinin 3 ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

2. Yargılama süresi

AİHM, yerleşik içtihadını anımsatarak, bir başvuranın lehine alınan bir karar veya önlemle mağduriyet durumunun tamamen ortadan kalkması için ayrıca ulusal makamların da bu mağduriyeti açıkça veya özünde kabul etmesi ve AİHS ihlâlini onarması gerektiğini vurgulamaktadır (*Türkiye aleyhine Öztürk davası* [GC], n° 22479/93, prg. 73, CEDH 1999-VI). Ancak bu davada, 4 Temmuz 2002 tarihinde alınan karar, cezai yargılamanın uzaması yüzünden başvuruların doğrudan gördükleri zararı hiçbir şekilde telafi etmemektedir. Bu itibarla, Hükümet'in bu şikâyetle ilgili iddiası reddedilmelidir (bakınız, *gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra, Türkiye aleyhine Aslı Güneş davası* (karar), n° 53916/00, 13 Mayıs 2004).

AİHM, bu şikâyetin AİHS'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Ayrıca, bu şikâyetle ilgili başka hiçbir kabuledilemezlik gerekçesi bulunmamaktadır.

B. Esasa ilişkin

Değerlendirmeye alınacak dönem, başvuruların yakalanmasıyla 24 Haziran 1996 tarihinde başlamakta ve ilgili şahısların mahkemenin duruşmayı erteleme kararına yaptıkları itirazın Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından reddedildiği 31 Ocak 2003 tarihinde sona ermektedir.

Mahkemenin davayı erteleme kararından sonraki süreçle ilgili olarak AİHM'in kanaati şu şekilde gelişmektedir: yargılama her ne kadar teorik olarak beş yıllık erteleme döneminde yeniden yapılabilir olsa da, davanın ertelenmesi prosedürü ile esasa ilişkin yargılama, doğası gereği, bir tutulmamalıdır, zira gerçekçi ve makul bir gözle bakıldığında, ilgili şahıslara isnad edilen suçlamaların erteleme kararından sonraki dönemde de kendilerini olumsuz etkilemeye devam ettiği söylenemez (bakınız *Türkiye aleyhine Koç ve Tambaş davası* (karar),

n° 46947/99, 24 Şubat 2005, *Türkiye aleyhine Öktem davası* (karar), n° 74306/01, 1 Eylül 2005, ve *Birleşik Krallık aleyhine Withey davası* (karar), n° 59493/00, CEDH 2003-X).

AIHM'in değerlendireceği yargılama, beş mahkeme tarafından yürütülmüş ve yaklaşık altı yıl yedi ay sürmüştür.

AIHM, yargılama süresinin makul olup olmadığı konusunun dava koşulları ışığında ve davanın karmaşıklığı ile başvuran ile ilgili makamların tutumu gibi içtihadında yerleşmiş ölçütlere bakılarak değerlendirilmesi gerektiğini hatırlatır (bakınız, diğer birçokları arasından, *Fransa aleyhine Pélissier ve Sassi davası* [GC], n° 25444/94, prg. 67, CEDH 1999-II)

Mevcut davada, ulusal mahkemeler başvuranların da aralarında bulunduğu kırk bir kişiyi yargıladıkları için ihtilaflı yargılama süreci oldukça karmaşık bir görünüm sunmaktadır.

Başvuranlar, yetkisiz bir mahkemeye başvurmak suretiyle dava süresinin uzamasına katkıda bulundukları doğruysa da bunun aslında yargılamanın en fazla birkaç ay uzamasına neden olduğu görülmektedir.

Ulusal makamların tutumu hakkında ise AIHM, Devlet Güvenlik Mahkemesi ile Yargıtay önünde yürütülen yargılama süresinin ilk aşamasında eleştirilecek hiçbir unsur olmadığını tespit etmektedir. Ancak davanın iadesinden sonra ikinci kez Devlet Güvenlik Mahkemesi önünde yürütülen yargılama için aynı şey söylenemez. Aslında, bu mahkeme önünde görülen dava yaklaşık dört yıl sürmüştür. Bu sürecin neredeyse tamamı, özellikle Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nde bulunan dosya ile diğer dava dosyalarının istenmesine ayrılmıştır. Sadece bu yüzden on yedi duruşma ertelenmiş olup, iki buçuk yıllık bir yargılama süreci bu beklentiyle geçmiştir.

AIHM, kendisine sunulan tüm unsurları ve konuyla ilgili yerleşik içtihadını inceledikten sonra, mevcut davada ihtilaflı yargılama süresinin aşırı olduğu ve « makul süre » ilkesine cevap vermediği kanaatine varmaktadır.

Dolayısıyla, 6. maddenin 1. fıkrası ihlâl edilmiştir.

II. AIHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Başvuranlar Murat Bozlak ve İsmail Arslan'ın her biri maddi tazminat olarak 25.000 Euro, başvuran Bahattin Günel 20.000 Euro talep etmektedir. Başvuranların her biri ayrıca 30.000 Euro manevi tazminat talep etmektedir.

Hükümet bu miktarlara karşı çıkmaktadır.

AIHM tespit edilen ihlal kararı ile öne sürülen maddi tazminat talebi arasında bir illiyet bağı kuramamakta ve bu talebi reddetmektedir.

AIHM bunun yanı sıra başvuranların belirli bir manevi zarara uğradıkları kanaatindedir. Bu bağlamda, hakkaniyete uygun olarak başvuranların her birine manevi tazminat olarak 1.000 Euro ödenmesini kararlaştırır.

B. Yargılama masraf ve giderleri

Başvuranlar AİHM önünde yapmış oldukları yargı giderleri için 20.160 Euro talep etmektedirler. Başvuranlar bu yönde herhangi bir kanıtlayıcı belge sunmamıştır.

Hükümet bu miktara karşı çıkmaktadır.

AİHM'nin yerleşik içtihadına göre bir başvuran gerçekliğini, gerekliliğini kanıtladığı makul miktarlardaki yargı giderlerini elde edebilir.

AİHM sunulan belgeler ve sözü edilen kıstaslar ışığında yargılama masraf ve giderlerine ilişkin bu talebi reddetmektedir.

C. Gecikme Faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Yargılama süresinin uzunluğunun aşırı olduğu hakkındaki şikayetin *kabuledilebilir*, bunun dışında kalanların *kabuledilemez olduğuna*;

2. AİHS'nin 6/1 maddesinin *ihlal edildiğine*;

3. a) AİHS'nin 44 / 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, miktara yansıtılabilecek her türlü vergi ve masraflarla birlikte, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek üzere Savunmacı Hükümet tarafından başvuranların her birine manevi tazminat olarak 1.000 (bin) Euro *ödenmesine*;

b) sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapıldığı tarihe kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz *uygulanmasına*;

4. Adil tatmine ilişkin diğer taleplerin reddine;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğünün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 13 Ocak 2009 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Sally Dollé Françoise
Greffière

Tulkens